

kuin missä silmä pakosta joutuu olemaan.

Pasanen on myös kirjoittanut kirjaan jälkisanat, jotka niukkuudessaan ovat asiallinen johdatus Merleau-Pontyn ajatteluun. Tässäkin eräät tarkemmat käsiteerottelut kärsivät, mutta asia voi kiusata vain ammattifilosofoja: Oleminen ja Oleva ovat ratkaisevasti eri asioita, kun puhutaan Heideggerista (s. 93) ja puhuminen metafysiikasta — sanan misään merkityksessä — ei kuulu näihin käsitteisiin. Vertailut Sartreen ja Husserliin eivät mitenkään valaise Merleau-Pontyn filosofian omalaatuisuutta, pikemminkin päinvastoin.

Suomennoksessa on noudatettu nykyaikaisen vapaata pilkuttusta, joka tekee jotkut lauseet lähes käsittämättömiksi. Samoin sanojen ”joka” ja ”mikä” vaihtelu estää välittömästi oivaltamasta, mihin kulloinkin viitataan. On mahdollista, että täsmällisyys näissä asioissa ei ole muodikasta, mutta filosofisessa tekstissä se kuitenkin on ymmärtämisen ehto.

Juha Varto

n&n

Analyyttistä taiteenfilosofiaa

Arto Haapala & Markus Lammenranta (toim.), *Kauneudesta kauhuun. Taide ja filosofia 2*. Gaudeamus, Helsinki 1993. 334 s. 143 mk.

Filosofisista kysymyksistä taiteenfilosofian ja estetiikan kysymykset tuntuvat olevan Suomessa erityisiä kiinnostuksen kohteita. Ainakin julkaisutoiminnassa taiteenfilosofia on kärkipäässä verrattuna esimerkiksi sellaisiin alueisiin kuin etiikka, yhteiskuntafilosofia tai jopa ympäristöfilosofia.

Kustannusosakeyhtiö Taiteen julkaistessa mannermaista taiteenfilosofiaa parivaljakko Arto Haapala ja Markus Lammenranta on yhdessä toimittanut jo toisen

angloamerikkalaista taiteenfilosofiaa sisältävän antologian. Ensimmäinen osa, *Taide ja filosofia*, ilmestyi vuonna 1987 ja se oli tähdätty taiteenfilosofiseksi yleisteokseksi keskeisten taidetta koskevien kysymysten käsittelyssä. Kokoelma sisälsi tärkeimpien taidefilosofiaa harrastavien analyttisen filosofian edustajien kirjoituksia. Kirjoittajina olivat muun muassa Monroe C. Beardsley, Arthur C. Danto, George Dickie, Joseph Margolis sekä Nelson Goodman.

Viime vuonna ilmestynyt antologian toinen osa, *Kauneudesta kauhuun*, laajenee hieman peruskysymyksistä kohti taiteentutkimuksen marginaalialueita, kuten vitsit, kitsi tai kauhu. Toki mukana on edelleen myös perusongelmien esittelemistä.

Nicholas Wolterstorffin esittää artikkelissaan *Taidefilosofia analyysin ja romantiikan jälkeen*, että ”on kiistatonta, ettei 20. vuosisadan analyttisen filosofian loistokkuus näy taidefilosofiassa” (s. 277). Tämä huomio todella pitää paikkansa tätäkin antologiaa lukiessa. Analyttisen filosofian kiinnostus käsitejärjestelmään ja kielen analyysiin tuntuu usein unohtavan itse taiteen, josta taiteenfilosofiassa on kyse. Tämä on johtanut analyttisen filosofian edustajien (muun muassa) tekemään eron taiteen ja taidekritiikin välillä. Analyttisen taiteenfilosofian tulisi koskea vain jälkimmäistä ja olla siten ennemminkin taidekritiikin filosofiaa. Toiseksi strategiaksi muotoutui taiteen pitäminen jonkin kielen ilmaisuna, semioottisena merkkikielenä.

Wolterstorff toteaa, että edellisen kaltainen ”beardsleyläinen” taidekritiikin estetiikka, joka on tuhlannut suunnattomasti aikaa ja energiaa esimerkiksi taide-teoksen käsitteen analyysiin, hakee silkassa ikävyyttävydessään vertaistaan. Analyttisen taiteenfilosofian loputtoman tuntuisten fiktiivisten argumenttien ja vasta-argumenttien kehä on todella silmäluomia painostavaa ja voi kiinnostaa vain aivovoimistelijoita.

Yksi mielenkiinnon tappajista on lisäksi käsiteanalyysien täydellinen epähistoriallisuus.

Esimerkiksi tämän antologian klassikotekstissä, Frank N. Sibleyn vuonna 1959 julkaisemassa artikkelissa *Esteettiset käsitteet*, pohditaan esteettisten termien ja käsitteiden ongelmaa täysin epähistoriallisesti.

Sibley kysyy, mikä esteettisestä käsitteestä tekee esteettisen, mutta ei pohdi vastausta etsiesseen, miksi jokin termi muttuu esteettiseksi, mitä tarkoitusta esteettiset termit palvelevat, missä ja milloin ne syntyvät ja niin edelleen. Sitä vastoin hän postuloi inhimillisen kyvyn, esteettisen herkkyyden eli maun, joka joko on tai sitten ei ole. Se, jolla on tämä kyky, voi nimittää esimerkiksi maalausta kauniiksi, koska hän näkee sen olevan kaunis. Tämä kyky joko on tai ei ole. Sibley ei ole kiinnostunut siitä, mitkä seikat tuottavat kyseisen makutuomarin eikä myöskään siitä, mikä ylipäänsä on makutuomarin asema ja tarkoitus.

Kauneudesta kauhuun -antologian kirjoitusten aihepiireinä ovat esteettiset ominaisuudet, kvaallinen esittäminen, ilmaisu, metafora, vitsi, kitsi, kauhu sekä analyttisen estetiikan suhde muun muassa pragmatismiin ja dekonstruktionismiin. *Kauneudesta kauhuun* täydentää täten *Taide ja filosofia* -teosta, joka esitteli keskeiset analyttisen taiteenfilosofian kysymykset, jotka koskivat muun muassa taideteoksen määrittelyä, ontologiaa, tiedollista ja moraalista merkitystä sekä arvottamista. Yhdessä nämä kaksi teosta antavat varsin hyvän läpileikkauksen analyttisen taiteenfilosofian keskeisiin mielenkiinnon kohteisiin ja kirjoittajiin. Lisälukemiseksi voi vaikkapa kaivaa esiin vuonna 1981 suomeksi ilmestyneen George Dickien teoksen *Estetiikka*.

Reijo Kupiainen

n&n